

Tıpta uzmanlık sınavına hazırlanan tıp öğrencileri ve doktorlarda depresyon ve ilaç kullanımı

Depression and drug use among medical students and physicians who are studying for the specialty training acceptance examination

Zafer Özbek¹, Refik Burgut¹, Gülay Gökçe², Eylül Ece Bilgiç², Betül Kanter², İ. Eren Üna², Şeyda Şahin², H. Bora İşçeviren²

¹Maltepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı A.D.

²Maltepe Üniversitesi Tıp Fakültesi

İletişim: Maltepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı A.D., İstanbul, Türkiye
E-Posta: zoztek@hotmail.com

ÖZET

Amaç: Bu araştırma "Tıpta Uzmanlık Sınavı"na (TUS) hazırlanan tıp fakültesi öğrencisi ve pratisyen hekimlerde depresyon görülme sıklığını ve bu kişilerin sinir sistemi uyarıcıları, antidepressanlar ve vitamin kullanıp kullanmadıklarını araştırmak için yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem: Çalışma e-anket uygulanarak yapılmıştır. Toplam olarak 210 katılımcıya Beck Depresyon Ölçeği testi uygulanmış ve sonuçlar değerlendirilmiştir.

Bulgular: Katılımcıların % 13.8'inde sınırda klinik depresyon, % 17.1'inde orta derecede depresyon, % 4.3'ünde şiddetli depresyon saptanmıştır. Tıp fakültesinden mezun olup daha önce TUS'a girmiş olan grupta depresyon oranı istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksektir (% 69). Kişilerin vitamin, amfetamin ya da antidepressif ilaçları daha önce kullanmış ya da halen kullanmakta olup olmadıkları araştırılmıştır. TUS'a hazırlık nedeniyle ilaç kullanma deneyimi yaşayanlar vitaminler için % 47.6, amfetamin için % 19, antidepressif ilaçlar için % 23,3 olarak bulunmuştur. Tıp fakültesinden mezun olup daha önce TUS'a girmiş ve tekrar girmek için çalışmaya devam eden grupta amfetamin ve antidepressif ilaç kullanımı dönem 5 ve 6 öğrencilerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

Sonuç: Çalışmada TUS'a hazırlanmanın depresyonu tetiklediği ve ilaç kullanımını arttırdığına ilişkin ipuçları elde edilmiştir.

Anahtar kelimeler: TUS, depresyon, beck depresyon ölçeği, amfetamin, antidepressif

SUMMARY

Aim: This study aimed to search depression and its relation with using central nervous system stimulants, antidepressant drugs and vitamins among the medical students and young physicians who were studying for the acceptance examination for medical specialty training.

Methods: In this study e-questionnaire was used. The participants were 210 medical students and graduates. Participants were given the Beck Depression Inventory e-questionnaire.

Results: Out of 210 participants 13.8 % had borderline, 17.1 % had mild and 4.3 % had severe depression. Depression was statistically significant among the graduate group. As a total, the drug use experience were 47.6 % for vitamins, 19 % for amphetamines and 23,3 % for antidepressant drugs. The use of amphetamine and antidepressant drugs were significantly high in the graduate group.

Conclusion: This study indicated evidences that the medical students and graduate physicians who are studying for the acceptance examination for medical specialty training are under the risk of depression.

Keywords: Acceptance examination for medical specialty training, Depression, Beck Depression Inventory Test, Amphetamine, Antidepressants

GİRİŞ

Tıpta Uzmanlık Eğitimi Giriş Sınavı ya da Tıpta Uzmanlık Sınavı (TUS), Türkiye’de 1987 yılından buyana tıp fakültesi mezunlarının uzmanlık eğitimine başlayabilmeleri için zorunlu olan bir sıralama sınavıdır. Her yıl eylül ve nisan aylarında olmak üzere 2 kez yapılır; Tıbbî Yabancı Dil Sınavı ve Bilim Sınavı olmak üzere iki basamaktan oluşmaktadır. Beş saat süren bilim sınavında temel tıp bilimleri testinde 120, klinik tıp bilimleri testinde 120 soru olmak üzere toplam 240 soru bulunmaktadır. Sınav sonucuna ve yaptıkları branş tercihlerine göre adaylar tıp fakülteleri, Sağlık Bakanlığı eğitim ve araştırma hastaneleri ya da Adli Tıp Kurumunda uzmanlık eğitimlerine başlayabilirler.

TUS’a girecek adayların yalnızca arzu ettikleri tıp dalı hakkında değil, tıbbın bütün dallarında belirli bilgiye sahip olmaları gerekir. TUS’un bu özelliği rekabeti gündeme getirmiş, adaylar bir yarış anlayışı içinde mümkün olduğu kadar uzunca süre TUS’a hazırlanmaya başlamışlardır. Tıp öğrencileri eğitimlerinin ilk yılından başlayarak, ama dördüncü sınıftan sonra artan biçimde, fakülte eğitimlerini de yetersiz görerek TUS’a hazırlık eğitimi veren kurslara katılmaktadırlar. Böylesine yoğun çalışma temposu, rekabet duygusu ve başarısız olma endişesi adaylarda depresyonu tetikleyen ve adayları başarıyı arttırıcı, çalışma sürelerini uzatıcı, ruhsal sıkıntılarını azaltıcı bazı ilaçları kullanmaya iten bir etmen haline gelmiştir.

Depresyon yaşam boyu görülme sıklığı toplumlara göre değişmekle birlikte % 5 – 25 arasında bildirilen yaygın bir sorundur (1). Kadınların % 20’si, erkeklerin % 10’u yaşamlarının bir döneminde bu sorunla karşılaşmaktadır (2). Gençlerde depresyon, en sık görülen ruhsal sorunlardandır (3). Depresyon, yüksek kronikleşme oranı, önemli intihar riski ve işgücü kaybı oluşturması nedeniyle ciddi bireysel ve toplumsal bir sağlık sorunudur (4). Depresyon, kişinin sosyal ilişkilerini, akademik başarısını, yaşam kalitesini bozar; kişinin mutsuz, umarsız, tembel ve geçimsiz olmasına zemin hazırlar; elem, üzüntü, isteksizlik, karamsarlık, değersizlik, yetersizlik duygularına yol açar, güçsüzlük, aktivite azalması, fizyolojik işlevlerde yavaşlamaya neden olur; toplumun işgücünü ve üretkenliğini olumsuz etkiler (5). Ülkemizde yapılan araştırmalarda psikiyatrik yardım gerektiren ruhsal bozukluklar arasında ilk sırada olduğu anlaşılmaktadır (6). Genel olarak depresif belirtilerin sıklığı % 13 – 20 arasında değişmektedir; Türkiye’de % 10 – 20 arasında olduğunu gösteren araştırmalar vardır (7).

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu çalışmanın amacı, TUS’a hazırlanmakta olan adaylarda depresyon sıklığı ve ilaç kullananların yüzdesi hakkında bir ön fikir edinmektir. Araştırma, 2018 yılı mart ayında, başta Maltepe Üniversitesi öğrencileri olmak üzere İstanbul’da çeşitli dershanelerde TUS’a hazırlık kursuna katılan 99 dönem 5 ve 53 dönem 6 öğrencisi ile tıp fakültelerinden mezun olmuş ve daha önce TUS’a girmiş olan 58 hekim olmak üzere toplam 210 kişide yürütülmüştür. Katılımcılara iki bölümden oluşan bir anket uygulanmıştır. Anketin ilk bölümünde kimlik bilgileri yanı sıra ilaç kullanımları hakkında sorular, ikinci bölümde ise “Beck Depresyon Ölçeği” (kısaca Beck testi) yer almıştır. Bu ölçek, her biri dört farklı duygu durum düzeyini içeren 21 sorudan oluşmaktadır ve tedavi gerektirebilecek depresyonu % 90’ın üzerinde bir doğrulukla ayırt edebilmektedir (8, 9). Her soru depresyonla ilgili davranışsal bir özelliği belirlemektedir. Maddeler depresyonun ciddiyetine göre sıfırdan üçe kadar değişen dereceli bir ölçek üzerinden değerlendirilmektedir. Ülkemizde yapılan çalışmalarda Beck Depresyon Ölçeğinin geçerli ve güvenilir olduğu gösterilmiştir (9, 10). Bu test erken tanı amacıyla kullanılan bir tarama testidir. Testin her sorusuna verilen yanıtların toplamı üzerinden şu değerlendirme yapılır:

Puan	Ön Tanı
1 - 10	Normal sınırlar
11 -16	Hafif depresyon (Duygu durum bozukluğu)
17 – 20	Sınırdaki klinik depresyon
21 – 30	Orta derecede depresyon
31 – 40	Şiddetli depresyon
41 ve üzeri	Aşırı (çok ciddi / en uçta) depresyon

Verilerin istatistiksel analizinde, üç katılımcı grubunun Beck testi toplam skorları değerlendirilmesinde Kruskal Wallis testi (ya da Jonckree-Terptrat testi) kategorik verilerinin analizinde Ki-kare testi kullanılmış olup p değerinin 0.05 ten küçük değerlerinde istatistiksel anlamlılık olduğu kabul edilmiştir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Toplam 210 katılımcıdan 104 ‘ü (% 49.5) erkek, 106 ‘ı (% 50.5) kadın idi. Öğrenim durumuna göre yaş dağılımları Tablo 1 de gösterilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Öğrenim Durumlarına Göre Yaşları

Öğrenim Aşaması	Yaş Ortalaması
Dönem 5 (n: 99)	23.4 ± 1.3
Dönem 6 (n: 53)	24.5 ± 1,5
Mezun Dr. (n: 58)	27.5 ± 2.5
Toplam (n: 210)	24.8 ± 2.4

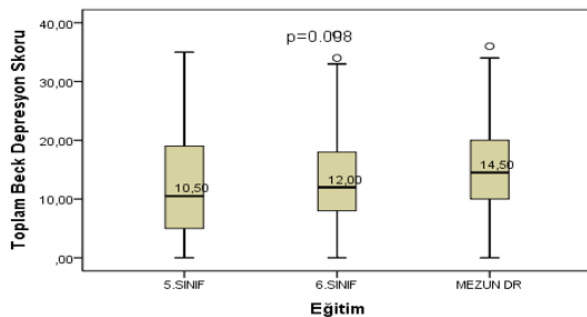
Araştırmaya katılan dönem 5 öğrencileri ortalama olarak 4.5 aydır, dönem 6 öğrencileri 9.2 aydır TUS'a hazırlanmaktadır. Mezun doktorlar grubunda ise sınava hazırlık süresi ortalama olarak 12.7 ay olarak bulunmuştur. TUS'a hazırlık için günde ortalama çalışılan süre ise, dönem 5 öğrencilerinde 2.3 saat, dönem 6 öğrencilerinde 4 saat ve mezun doktorlarda 4.1 saattir.

BECK testine verilen yanıtlar Tablo 2'de görülmektedir. Bu tabloda görüldüğü gibi gerek BECK testinde alınan ortalama skorlar, gerekse depresyonun ciddiyeti katılanların eğitim düzeyleri yükseldikçe artmaktadır. Ağır depresyon dönem 5, 6 ve mezunlar grubunda sırasıyla yüzde 2, 5.7 ve 6.9 olarak bulunmuştur. Duygu durum bozuklu da dahil olmak üzere depresyonun değişik derecelerinin toplam olarak görülmesi mezunlar grubunda en yüksektir (yüzde 69.0). Bu bulgular, TUS'a hazırlanmanın yol açtığı stresin depresyonu tetiklediği biçiminde yorumlanabilir.

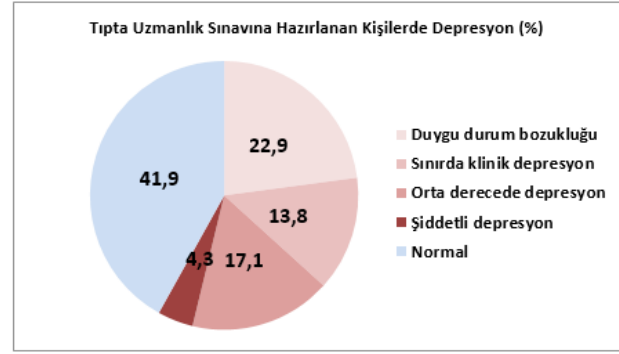
Tablo 2: Araştırmaya Katılanlarda BECK Testinden Alınan Ortalama Puanlar ve Depresyon Derecelerinin Yüzde Dağılımı

Eğitim Düzeyi	Ortalama Skor	Depresyon dereceleri					Toplam Depresyon
		Yok	Duygu Durum Bozukluğu	Sınırdaki Klinik Depresyon	Orta Derecede Depresyon	Şiddetli Depresyon	
Dönem 5 (n: 99)	11.9 ± 8.5	49.5	18.2	12.1	18.2	2.0	50.5
Dönem 6 (n: 53)	13.8 ± 8.9	39.6	26.4	13.2	15.1	5.7	60.4
Mezun Dr. (n: 58)	16.1 ± 8.6	31.0	27.6	17.2	17.2	6.9	69.0
Toplam (n: 210)	13.5 ± 8.8	41.9	22.9	13.8	17.1	4.3	58.1

*P=0.08

Grafik 1: Katılanların Öğrenim Aşamalarına Göre BECK Testi Ortalama Skorları

Grafik 2: TUS'a Hazırlananlarda Beck Depresyon Ölçeğine Göre Depresyon Dereceleri (Yüzde Dağılımı)

Katılımcılarda, toplam BECK skorları, en düşük dönem 5 öğrencilerinde, sonra dönem 6 öğrencilerinde ve en yüksek mezun doktorlarda ölçülmüştür ($p=0.008$, Jonckree test)

ilaç kullanımı konusunda da benzer bir durum söz konusudur. Tablo 3'de görüldüğü gibi vitamin, amfetamin ve antidepressif ilaç kullanımının en düşük olduğu grup dönem 5 öğrencileri, en yüksek olduğu grup ise mezun doktorlardır. Mezun doktorlar grubu amfetamin ve antidepressif kullanımı yönünden diğer gruplardan istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksektir. ($p:0.02$)

Tablo 3-Tıpta Uzmanlık Sınavına Hazırlananlarda İlaç

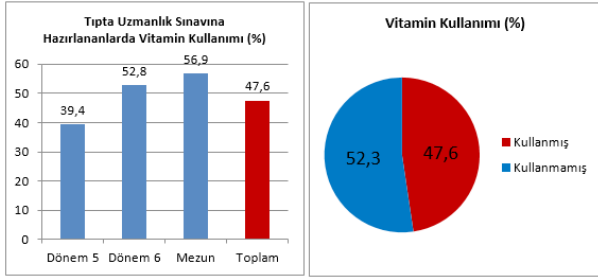
Öğrenim aşaması	n	Kullanıp Bırakmış		Halen Kullanıyor		Toplam İlaç Deneyimi (Kullanmış + Kullanıyor)	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Vitamin Kullanımı							
Dönem 5	99	14	14,1	25	25,3	39	39,4
Dönem 6	53	10	18,9	18	34,0	28	52,8
Mezun	58	14	24,1	19	32,8	33	56,9
Toplam	210	38	18,1	62	29,5	100	47,6
Amfetamin Kullanımı **							
Dönem 5	99	5	5,1	6	6,1	11	11,1
Dönem 6	53	5	9,4	8	15,1	13	24,5
Mezun	58	7	12,1	9	15,5	16	27,6
Toplam	210	17	8,1	23	10,9	40	19,0
Antidepressif Kullanımı **							
Dönem 5	99	7	7,1	13	13,1	20	20,2
Dönem 6	53	4	7,5	4	7,5	8	15,1
Mezun	58	10	17,2	11	19,0	21	36,2
Toplam	210	21	10,0	28	13,3	49	23,3

**p=0.02

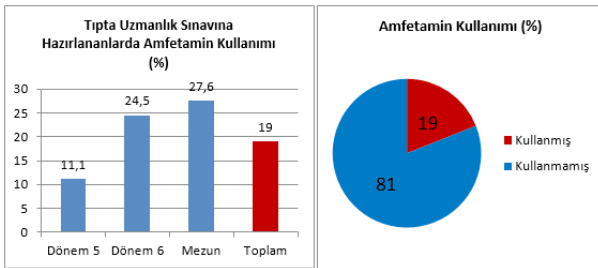
Anfetamin ve antidepressif ilaç kullanımı açısından en yüksek oran mezun doktorlarda saptanmıştır ($p=0.02$). Anfetamin kullanımı dönem 5 öğrencileri temel alındığında dönem 6 öğrencilerinde 2.7 katı, mezun doktorlar grubunda 2.8 katı daha fazladır (Odds ratio). Bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (Tablo 4). Cinsiyet grupları arasında amfetamin kullanımı açısından anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Tablo 4: Eğitim Düzeylerine Göre Amfetamin Kullanımı Karşılaştırması (Odds Ratio)

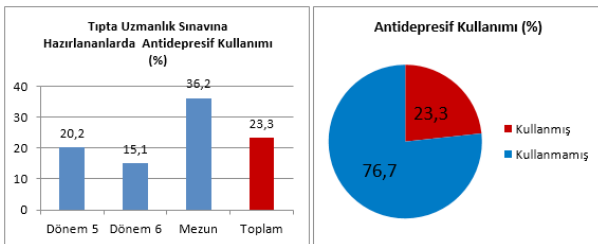
Eğitim Düzeyi	Odds Ratio	p
Dönem 5	-	
Dönem 6	2.78	0.029
Mezun Dr.	2.80	0.024
Toplam	1.90	0.104

Grafik 3: Öğrenim Aşamasına Göre Vitamin Kullanımı

Grafik 4: Öğrenim Aşamasına Göre Amfetamin Kullanımı

Grafik 5: Öğrenim Aşamasına Göre Antidepresif Kullanımı

SONUC

Sonuç olarak, TUS'a hazırlanmanın depresyonu tetiklediği ve özellikle amfetamin ve antidepresif ilaç kullanımını arttırdığına ilişkin ipuçları elde edilmiştir. Bu konunun daha büyük gruplarda incelenmesi gereken önemli bir sorun olduğu söylenebilir.

KAYNAKLAR

- Tomoda A, Mori K, Kimura M, Takahashi T, Kitamura T. One-year prevalence and incidence of depression among first-year university students in Japan: A preliminary study. *Psychiatry Clin Neurosci* 2000; 54(5): 583-588.
- Remick RA. Diagnosis and management of depression in primary care: A clinical update and review. *CMAJ* 2002; 167(11): 1253-1260.
- İnanç N, Savaş HA, Tütken H, Herken H, Savaş E. Gaziantep Üniversitesi Mediko Sosyal Merkezinde Psikiyatrik Açından İncelenen Öğrencilerin Klinik ve Sosyodemografik Özellikleri, *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 2004; 5:222-230.
- Aydın G, Demir A. ODTÜ Öğrencilerinde Depresif Belirtilerin Yaygınlığı, *İnsan Bilimleri Dergisi* 1989; 8:27-40.
- Aylaz R, Kaya B, Dere N, Karaca Z, Bal Y. Sağlık Yüksekokulu Öğrencileri Arasındaki Depresyon Sıklığı ve İlişkili Etkenler, *Anatolian J of Psychiatry* 2007; 8: 46-51.
- Küey L, Üstün TB, Güleç C. Türkiye'de Ruhsal Bozukluklar Epidemiyolojisi Araştırmaları Üzerine Bir Gözden Geçirme Çalışması, *Toplum ve Hekim* 1987; 44:12-16.
- Öztürk O. Ruh Sağlığı ve Bozuklukları, 10. Baskı, Nobel Tıp Kitapevi, Ankara, 2004; 203-96.
- Aktürk Z, Dağdeviren N, Türe M, Tuğlu C. Birinci Basamak İçin Beck Depresyon Tarama Ölçeği'nin Türkçe Çeviriminin Geçerlik ve Güvenirliliği, *Türk Aile Hek. Derg.* 2005; 9(3): 117-122.
- Hisli N. Beck Depresyon Envanterinin geçerliliği üzerine bir çalışma. *Psikoloji Dergisi.* 1988; 6:118-21.
- Tegin B. Depresyonda bilişsel bozukluklar: Beck modeline göre bir inceleme. Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. 1980.